

АНАСТАС
ВАНГЕЛИ

ТЕОРИЈА НА ГРАЃАНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ

објавено во „Политичка Мисла“ бр. 16, декември 2006

ВОВЕД

Во 1990-тите, балканската политика беше одбележана од залудно пролеаната крв на илјадници жртви во повеќе земји. Инструментализирајќи и мобилизирајќи го секое можно средство во борбата против довчерашните „братски“ заедници, архитектите на етнонационализмот изградија огромни сидови – сидови во душата и разумот на обичниот граѓанин, кои би можеле уште долго да бидат пречка на прогресот во овие простори. Во средиштето на тој вортекс на омразата, се најде и крвкото македонско општество. Се случи вооружениот конфликт во 2001; без оглед на тоа *што* тој конфликт всушност претставува и како се толкува, за натамошната полемика во овој есеј е важно да се напомене дека тој конфликт инстантно резултираше со дополнително заострување на чувствата и односите меѓу припадниците на двата најголеми етницитети во Република Македонија и внесе антипатија кон било каков (научен) обид да се елаборираат различните концепти и идеи за (ре)дефинирање на нацијата и националниот идентитет.

Вооружениот конфликт беше окончан со *Рамковниот договор* потпишан во Охрид, кој во исто време претставуваше и мировен акт; но и трактат на кој требаше да се заснова натамошната политика на Македонија во поглед на односите кон и меѓу (припадниците на) различните етницитети, наметнувајќи силен кохезивен предзнак. Гледано од оваа временска дистанца, за целиот „рамковен“ концепт може да се заклучи дека е пред сè техничко-институционално решение, кој освен со позитивните формални резултати (правичната застапеност, рамноправноста, консезусот како начин на одлучување и сл.), не е (доволно) ефикасно средство за подобрување на материјалниот квалитет на „соживотот“. Навредливите пароли сеуште се присутни на стадионите а и надвор од нив, стереотипите се

зацементирани и доведени до ниво на предрасуди, а сатирата одамна мутираше во сарказам.

Нешто што не се достигнува директно преку институциите, е *свеста* за граѓанскиот национален идентитет и современото сфаќање на заедниците кое го поместува примордијализмот и емотивната порвзаност во јавната сфера. Во Македонија, таквиот процес значително отстапува од било каква рационалност, бидејќи недоследностите се сеприсутни; почнувајќи од употребата на несоодветната терминологија во теоријата и легислативата, па се` до апсурдното аргументирање на проблематиката околу идентитетот, при што на целата ситуација непотребно и` се придава театралност, што пак допринесува кон создавање емотивен набој и непристрасност кај учесниците во јавната дебата.

Токму затоа, во овој есеј е изложена една малку поинаква контемплација околу националниот идентитет во контекст на актуелните состојби; притоа, се надевам дека на било каков начин ќе допринесам во формулирањето на основните претпоставки за амбициозниот политички проект наречен *македонска нација* и *македонски граѓански национален идентитет*.

„Државјанството“ како начин да се избегне „националноста“

Сликвит појдовен пример од центарот на целата конфузија при поимањето и практичната употреба на основната терминологија е решението при преведувањето и адаптирањето на формуларот за идентификација во пасошите на македонските државјани. Имено, во пасошот постои категоријата „Државјанство / Nationality“. Неспорзумот е воочлив – во Македонија, државјанството се изедначува и служи како супститут за она што во пракса, насекаде, се препознава како *националност*; што пак нужно влијае на натамошното интерпретирање на целата проблематика на националниот идентитет, а згора на тоа, повлекува и низа неправилности при синхронизирањето на македонската со европската регулатива¹.

Концептот на државјанството, теоретски, го изразува *стремежот на нацијата* да ги трансцидира посебните припадности на граѓаните: биолошките, историските,

¹ Таков проблем дискутира Жарко Трајаноски – „Соочи се со националноста!“ (Дневник, 14.01.2006, достапно онлајн: <http://star.dnevnik.com.mk/default.aspx?pbroj=2961&stID=71148&pdate=20060114/>). Тој ја посочува „Европската конвенција за националност“ која во Р.М. е ратификувана како „Европска конвенција за државјанство“.

социјалните, религиозните или културните; и да го дефинира самиот граѓанин како апстрактна индивидуа, без посебна, исклучива идентификација и без посебна квалификација за сите конкретни определувања². Сместувајќи ги сите останати наведени (и ненаведени) хипотетички идентитети и социјални врски на индивидуата во приватната сфера, државјанството останува како единствено јавно „средство“ за формулирање на политичкиот идентитет, кој притоа е универзализиран и унифициран и во својата форма, и во својата апликација. Вака поедноставен, целиот концепт звучи сосем коректно, но не смее да се занемари тоа што државјанството има повеќе правна отколку политичка природа и многу повеќе формално отколку суштинско значење при градењето, односно негувањето на националниот идентитет. Затоа, обидот да се пренебрегне суштината на *националното*, преку импровизации во преводот, на плеките на *државното*, не е воопшто исправно решение – тоа е само површинско маскирање на јазот додека тој и натаму се продлабочува и ги поткопува сите темели на проблематиката на националниот идентитет, било да е во практиката или пак во јавната дебата.

Од друга страна, националноста, и воопшто, *нацијата*, се поими кои се далеку покомплексни и испреплетени со, за овој есеј релеватна, категоријата етницитет, и кои за разлика од статичноста на шаблонот наречен државјанство, се одликуваат со многу поголема дијалектичност и флексибилност, од аспект на нивната содржина, целокупност и „органицистичка“ функционалност.

Од НАЦИЈА ДО ЕТНОНАЦИОНАЛИЗАМ

Основна карактеристика на современата нација и се во врска со неа е нејзината современост³.

При обидот да се дефинира што всушност означува и обединува во себе нацијата, во теоријата се наидува на ужасно многу дефиниции, често пати диспаратни или целосно контрадикторни една на друга; или пак тотално анахрони во однос на современите тенденции при употребата на овој термин. Впрочем, изворното, „точното и оригинално“ или секое друго значење на „нацијата“ е сосема поразлично од своето современо значење. Оттаму може и да се заклучи дека всушност, во своето современо и темелно политичко значење, *концептот на нацијата* историски е

² Доминик Шнапер *Заедница на граѓани*, (Слово, Скопје 2003) стр. 43

³ Ерик Хобсбаум *Нациите и национализмот по 1780* (Култура, Скопје, 1993) стр. 23

многу млад⁴. Според тоа, таквиот концепт не е универзален и токму затоа неговата апликација е деликатна и бара одредени адаптации зависно од дадената околина за која станува збор. Сепак, постои еден т.н. *образец* при одгатнувањето на суштината на нацијата, и секое значително отстапување од него или пак негово релативизирање понатаму би имплицирало низа неправилности и би го спречило заокружувањето на целата таа етапа во општествената еволуција.

Ернст Гелнер како репер за градење на својата теорија зема две привремени, гломазни и популистички теории за нацијата: волунтаристичката и културолошката кои „се важни и релевантни, но ни оддалеку не се соодветни“⁵. Нивните недостатоци ги трансцендентира преку теоријата на национализмот:

„Ако волјата е основа на нацијата, таа е исто така, основа на многу други нешта, така што нацијата не би можеле да ја дефинираме на овој начин. (...) Културните граници, се понекогаш јасни и едноставни, а понекогаш заплеткани и сложени. (...) Големиот, но валиден парадокс е следниот: нациите би можеле да бидат дефинирани само во ерата на национализмот, а не како што би се очекувало, обратно. (...) Национализмот е тој што ги создава нациите, а не тие него. Впрочем, „националистичкиот политички принцип се стреми кон совпаѓање на политичката и националната единица; самиот националистички сентимент е чувството на гнев предизвикано од кршење на тој принцип, или пак задоволството од неговото исполнување“⁶.

Во извесна мера релативизирајќи ја теоријата на Гелнер (истиснувајќи го сентиментот како основа), Бенедикт Андерсон, пак ја дава антрополошката теорија на нацијата:

„Нацијата е замислена политичка заедница – и тоа замислена и како лимитирана и суверена. Таа е *замислена* бидејќи припадниците и на најмалата нација никогаш нема да ги запознаат повеќето свои сонародници; *лимитирана* е затоа што и најголемата нација има свои граници зад кои лежи друга нација; *суверена* е поради тоа што нејзиното појавување како концепт коинцидира и се преплетува со

---

⁴ Ibid, стр. 28

⁵ Ернст Гелнер *Нациите и национализмот* (Култура, Скопје, 2001) 78

⁶ Ibid стр. 81

прифаќањето на начелото на слободата, чив залог и амблем е суверената држава; и најпосле нацијата е *заедница* затоа што без оглед на нееднаквостите и експлоатациите во неа, таа секогаш се сфаќа како длабоко, хоризонтално другарство“⁷.

Вака дефинирани нацијата, и во истиот контекст националното, навистина делуваат benigno наспроти сите асоцијации кои нивното споменување вообичаено ги буди. Впрочем, обликувањето и практикувањето на *националното* само по себе и не би претставувало никаков камен на сопнување во развитокот на заедницата доколку во општеството не се наметнува некој вид на конкурентска форма на заедница и идентитет чијашто суштина би се претпочитала од страна на граѓаните при градењето на свеста за нацијата. Во современото македонското искуство, таква конкурентска улога има *етницитетот*.

Според Доминик Шнапер, „основната разлика помеѓу нацијата и етницитетот е тоа што вториот не е политички организиран. Етницитетот претставува група на луѓе кои самите се доживуваат како наследници на една историска и културна заедница („заедничко потекло“), кои имаат желба да го запазат континуитетот на истата. (...) Етницитетот има две главни обележја: тоа е група на припадност и неговиот засебен политички израз не е нужен. Етницитетот како таков не е *поприроден* од нацијата. (...) Етничкиот идентитет веќе не (би требало да) е пофундаментален, потраен и поцврст од реалноста и од националното чувство. Етницитетите не се суштини, туку тие се производ на некоја политичка состојба, во поширока смисла на зборот“⁸.

Антони Д. Смит, пак, разграничувајќи ги „исконското“ и примордијалното поимање на етницитетот на една, и прагматичното и инструментализирано на друга, нуди една пресечна теорија која се темели на историските и симболично-културните карактеристики на заедницата. Шесте главни атрибути на етничката заедница кои тој ги приложува се:

- колективното име;
- митовите за заедничките предци;
- заедничкото историско сеќавање;
- еден или повеќе диференцирачки елементи на заедничката култура;

⁷ Бенедикт Андерсон *Замислени заедници* (Култура, Скопје, 1998) стр. 18-21

⁸ Доминик Шнапер *Заедница на граѓани*, (Слово, Скопје 2003) стр. 23-24

- поврзаност со одредена територија (татковина);
- чувствување солидарност кон одредени делови на популацијата.

Но, овие белези, освен што ја нагласуваат историската и културната содржина, во исто време ја потенцираат и изразитата *субјективна компонента* на етницитетот, давајќи и на етногенезата статус на семејна лоза, со што етницитетот добива својство на еден вид проширено семејство. Особено комплексно е понатаму толкувањето на *објективните разлики* меѓу различните етницитети (јазикот, верата, обичаите, пигментацијата на кожата и сл.)⁹.

Етницитетот како таков, несомнено е дека има незанемарлива улога во процесот на настанување на нацијата. Впрочем, во теоријата постојат две поопшти гледишта за сфаќањето на нацијата: територијално-граѓанското и етничко-генеалогското; на кои им соодејствуваат и двата начини на „настанување“ на нациите: бирократската инкорпорација и вернакуларната мобилизација¹⁰. Како очевидни резултати на тие два засебни процеса кон крајот на 20-тиот век може да се земат „политичките“ и „граѓанските“ нации во Западна Европа наспроти „етничките“ во Источна¹¹.

Не е тешко да се заклучи според начинот, и според геолокацијата, дека во Македонија нацијата се гледа пред се од етногенеалогски аспект. Искуството, покажува дека етничкиот идентитет на македонските граѓани наместо да е дел од нивниот национален идентитет, претставува пандан на истиот. Притоа, преку инструментализирањето на сите можни средства во етнонационалистички цели и манипулацијата од страна на одредени харизматски лидери во минатото (дел се провлекуваат и во сегашноста), допринесоа и онака „матниот“ национален идентитет да доживее тотален крах пред издигањето на монструмот наречен етнонационализам.

За време на етничките тензии, кога доаѓа до целосна експлозија на етно-сентиментот кај граѓаните и тие се најподложни на манипулација, се јавува т.н. етнонационализам¹² – доктрина, зараза, од смртоносен карактер. Ниту

⁹ Antoni D. Smit *Nacionalni identitet* (Beograd, 1998) стр. 39-42

¹⁰ Ibid стр. 193

¹¹ Доминик Шнапер *Заедница на граѓани*, (Слово, Скопје 2003) стр 154

¹² Концептот на етнонационализмот со фокус на балканските искуства е обработен од страна на Ненад Марковиќ – „Ригидно поимање на нацијата“, Политичка мисла бр.8 (декември 2004) стр. 19-30

македонското општество не беше исклучок во пандемијата која му се случи на Балканот во последната деценија на 20-ти век. Одеднаш, и политичките субјекти, и граѓаните се најдоа во средиштето на македонскиот безумен неотрибалистички вортекс¹³, кој излезе надвор од секаква контрола. Резултатите беа фрапантни: повеќемесечен вооружен конфликт со жртви и уште толку силно бетонирање на свеста и емоциите на граѓаните. Токму затоа, во креирањето на политиката на 21-от век пак, во поглед на поимањето и практикувањето на нацијата, неопходно е итно напуштање на (рецидивите од) етногенеалошката матрица и целосно пренасочување кон граѓанско-територијалното гледиште.

НЕСПОРАЗУМИТЕ ОКОЛУ СУШТИНАТА НА НАЦИОНАЛНОТО

Како што од антрополошката теорија на Андерсон (изложена погоре) може да се заклучи, нацијата сама по себе не е држава. Оттаму, Nationalität (nationality/ националност) не може во ниеден случај да биде буквално „преведено“ како Staatsangehörigkeit (citizenship / државјанство)¹⁴ како што беше посочено во примерот со македонскиот пасош приложен погоре. Националноста треба да дојде преку самата себе си до својата суштина, незлоупотребувајќи го концептот на државјанството. Сепак, доколку тој случај се земе како добронамерна импровизација во име на некакво доближување на двата концепта, ситуацијата е далеку побизарна кога ќе се земе в предвид контекстот во кој пак, во Македонија (дури и на највисоко ниво), се употребува(л) терминот *националност*.

(...) Македонија е конституирана како национална држава на македонскиот народ во која се обезбедува целосна граѓанска рамноправност и трајно сожителство на македонскиот народ со Албанците, Турците, Власите, Ромите и другите *националности* кои живеат во Република Македонија (...)

Преамбулата на Уставот на Република Македонија од 06.01.1992¹⁵

¹³ „Нео-племињата се несомнено, ерупции на социјалност – обично непланирани експедиции во светот зад дофатот на моралот (...) Во оваа смисла тие се налик на феноменот на толпата. – Зигмунд Бауман *Постмодерна етика* (Темплум, Скопје, 2005) стр. 241

¹⁴ Намерно е користена германска терминологија, за посликовито доловување на „државната конотација“ на државјанството (државна припадност).

¹⁵ Уставот (со поранешната и изменетата од 2001 Преамбула), како и текстот на Рамковниот договор можат да се најдат на http://www.president.gov.mk/list_info.asp?SectionID=7#top

Читајќи го извадокот од поранешната преамбула на Уставот на Република Македонија, во најмала рака, се забележува една голема недоследност; имено, „етницитетот“ уставотворецот го изразува како „националност“. Ваквата конфузна лексика на конститутивните елементи најлогично е да се земе како груба и трапава семантичка грешка. Секое друго образложение би било бизарно, но и крајно загрижувачко, бидејќи тогаш не би расправале за евентуална термилошка или научна заблуда, туку за свесна манипулација, при што не би изостанале и конспиративни елементи.

Заклучокот од овој пример, во корелација со претходниот (пасошот) би бил следниов: *во македонската практика, терминот „националност“ систематски, континуирано се супституира со терминот „државјанство“; притоа добивајќи сосема поинакво експлицитно значење („етницитет“)*¹⁶.

Дискурсот на поранешната Преамбула, пак, преку директното „именување“ на конститутивните елементи, практично значеше поделба на граѓаните на републиката во три групи: Македонци, како примарни носители на државноста; припадници на останатите малцинства наведени во текстот кои имаат еднакви права, но не се примарни носители на државноста; и припадниците на „неспоменатите“ националности, односно „другите“¹⁷. Токму таквото поимање на структурата на нацијата (давајќи и хиерархиски наместо хоризонтален предзнак) беше еден од факторите кои ги испровоцираа етничките тензии. Текстот на Преамбулата беше изменет со пакетот амандмани од 2001-та, во една верзија со помалку „предрасуди“, но тоа не беше доволно за санирање на штетите кои цели десет години ги нанесуваше крајно ригидниот начин на препознавање на граѓаните во највисокиот правен акт.

¹⁶ Во прилог на оваа теза забележувам дека категоријата „националност“ фигурира во сите формулари/исправи/документи, веднаш под категоријата „државјанство“. Притоа, во принцип, графата за државјанство се пополнува со „Р. Македонија“ а графата за националност со „Македонец“, „Албанец“, „Влав“ и тн. Мојата лична дилема е

1. дали треба јавно да го изразам моето псевдо-национално (во суштина етничко)чувство кога веќе државата не ме препознава како Македонец без оглед на тоа што ги имам сите „предиспозиции“ за тоа
2. дали кога веќе мора јавно да го изразам моето национално / етничко чувство, треба да се декларирам како „Влав“ (поради моето етничко потекло) или пак „Македонец“ (што соодветсува на мојот граѓанско-политички национален идентитет)

¹⁷ Zidas Daskalovski *Liberal Theory and Challenges of Multiculturalism – the Case of Macedonia* (Multiculturalism in Macedonia: An emerging model, Foundation Open Society Institute Macedonia, Skopje, 2005) стр. 115-128

(...) Граѓаните на Република Македонија, Македонскиот народ, како и граѓаните кои живеат во нејзините граници, кои се дел од албанскиот народ, турскиот народ, влашкиот народ, српскиот народ, ромскиот народ, бошњачкиот народ и другите,
(...)

Изменетиот текст на Преамбулата на Уставот на Република Македонија од 2001 година

Заменувајќи го терминот *националности* со еден поопшт но и крајно недефиниран меѓу-поим – *народи*, уставотворецот и со изменетиот текст ја продолжува „агоњијата“ на граѓанството, бидејќи граѓаните ги препознава и дели според припадноста на разните т.н. народи (повторно со значење на етницитети).

Современиот либерализам и демократските идеали го претполагаат *граѓанскиот национален идентитет* како темел на се` што понатаму се случува во јавната сфера, т.е. *современата демократија е средство за политичко остварување на граѓаните*. Токму затоа во овој есеј провејува идејата за граѓанското толкување на нацијата. Македонското искуство, пак, наоѓајќи се во заложништво на анахроната интерпретација, колку и да звучи парадоксално, покажува дека уредувањето на Македонија создаде своевидна хибридна *демократија без демос*, бидејќи во неа главниот збор го немаат граѓаните – туку (припадниците на) етничките заедници. Притоа, под *демос* го подразбираме носителот на единствениот политички легитимитет, кој како опозит во дадена ситуација го има токму *етносот*, дефиниран со историски и културни својства¹⁸. Кимлика полемизира, во така уреденото „мултукултурно“ општество, „граѓаните веќе не се вклучени во политичката заедница само како поединци, туку и преку групата (м.з. *групата* во македонски услови е етницитетот); а нивните права зависат делумно од нивната групна припадност (според него тоа е концепт на „диференцирано граѓанство“). Дали се` уште може да се говори за *граѓанство* во едно општество во кое правата се дистрибуираат врз основа на групната припадност? (...) Доколку граѓанството е диференцирано, тоа веќе не нуди заеднички искуства и статус и би било уште една причина за неединство, наместо начин на култивирање единство (...) Граѓанството

¹⁸ Доминик Шнапер *Заедница на граѓани*, (Слово, Скопје 2003) стр. 179

треба да биде форум во кој луѓето би ги надминувале нивните разлики и во кој тие би размислувале за заедничкото добро на сите луѓе¹⁹.

Впрочем, преку пренагласувањето на етничкиот диверзитет уставотворецот експлицитно ја наметнува етничката парадигма, притоа опструирајќи ја индивидуалноста на граѓанинот. Создавањето на таков „монопол“ на етничкиот идентитет²⁰ во политичкото живеење, пак, доминира над било кој од останатите идентитети - родовиот, верскиот, сексуалниот, но и над националниот! Преку таквата „реторика на етносот“, се поткопуваат темелите на општеството во целина, ограничувајќи ја можноста за заедништво на етницитетите, потенцирајќи ги постоечките и создавајќи нови дискрепанци меѓу нив. Притоа, индиректно се провлекува ставот дека Република Македонија е нација-држава на етничките Македонци која ги признава правата на припадниците на останатите етницитети, што пак влијае дополнително во создавањето на етнонационалистичкиот сентимент – етничките Македонци чувствуваат загрозеност, а останатите (првенствено Македонските Албанци) обесправеност.

СЕКУЛАРИЗАЦИЈА НА ЕТНИЧКОТО — ДОЛГОРОЧЕН ПОЛИТИЧКИ ПРОЕКТ

Психологијата на етнонационалистот е налик на онаа на радикалниот верник – притоа, наместо во Бог, верува во self-от на етницитетот; неговиот свештеник и месија е лидерот; неговите собраќа му се „соплемениците“; а неговата света книга – историјата. Неговата иконографија се неговите велики предци (особено ако храбро загинале за каузата), знамињата и симболите. Неговата перцепција за тоа што е добро, а што зло; кој е прифатлив, а кој грешник; е крајно инфузирана од претходниве фактори. Неговото општествено делување е условено токму од неговата некритичка перцепција на реалноста – крајниот стадиум на таа патологија е што припадникот на друг етницитет, за него, првенствено е душман, а потем сограѓанин.

Токму поради таквата природа и опасноста од ескалација на етнонационализмот, државата итно треба да пристапи кон „секуларизација“ на етничкото. Етничкиот идентитет треба „превентивно“ да остане во домот. Поединецот јавно треба

¹⁹ Вил Кимлика *Мултикултурно граѓанство* (ИДСЦО, Скопје, 2004) стр. 283-284

²⁰ Во литературата се среќава и „тиранија на етно-партискиот идентитет“ – Жарко Трајаноски ја употребува таа синтагма во статијата „Лидерство во криза: Македонски состојби“, Политичка мисла бр. 6 (јуни 2004) стр.75-86

првенствено да делува како граѓанин, а не како припадник на етничка заедница. Неговиот идентитет треба да биде гарант на неговата слобода, а не закана по слободата на другите. Тоа не значи отфрлање или пак негирање на етничките чувства, традиции и обележја – напротив, неприкосновеноста на слободното самоопределување и изразување на идентитетот би помогнало при надминување на евентуалните нетрпеливости.

Покрај леснотијата на ваквата контемплација, во практиката е прилично комплицирано да се пронајде обединувачкиот идентитет²¹. Во Македонија, кога ќе се земат дополнителните непогодности, таквата идеја звучи потешка за спроведување од што и да е. Имено, освен изразитите објективни разлики на најголемите етницитети (јазик, вера, обичаи), во Македонија реално постојат уште неколку дополнителни фактори кои би го отежнале тој процес на секуларизација на етничкото:

- македонскиот „мултукултурализам“ всушност е еден автентичен облик на „бикултурализам“, во кој доминираат два етницитета, додека другите се минорни во однос на нив
- името и обележјата на најбројниот етницитет се совпаѓа со името и обележјата на целокупната политичката единица – оттука произлегува толкувањето на Македонија како нација-држава на етничките Македонци
- вториот најброен етницитет пак ги носи името и обележјата на друга држава (Албанија) – оттука стигмата на „туѓинци“ и „закана по безбедноста“, но и нивното мешано чувство на (не)припадност кон двете држави
- двата најголеми етницитети се територијално сегментирани, што е од особено значење при процесот на децентрализација; тоа допринесува и за нивна дополнителна алиенација и многу помали се шансите за „навикнување“ едни на други
- *душманското* минато – не само што двата најголеми етницитети имаат дефицит на заеднички историски митови и сеќавања; тие, особено по вооружениот конфликт се повеќе едни на други гледаат како на крвни непријатели, или во најмала рака, со стереотипи
- драстични разлики од аспект на внатрешната структура на етницитетите (не само кај најголемите два – на пр. Македонските Роми се најмалку образовани и

²¹ Види Вил Кимлика *Мултикултурно граѓанство* (ИДСЦО, Скопје, 2004) – 9. глава – „Врските што поврзуваат“

во најтешка социјална положба, додека Македонските Власи се на спротивниот крај)

- доминантно-етнички партии – во Македонија, секој етницитет има свои политички претставници, кои се претставуваат како единствени носители на нивните интереси. Тоа е дополнителен показател за „монополот“ на етничкиот идентитет. Се забележува и отсуство на голема и силна полиетничка партија која не би ги застапувала интересите на поодделните етницитети, туку би била исклучиво граѓанска опција.

ЗАКЛУЧОК

„Во светот се` уште постојат огромен број на држави и општества кои на никаков степен не го заслужуваат името нација“ –цитат на Marcel Mauss, кој допрва треба да се демантира

Предизвикот за (ре)дефинирање на македонската нација и не би можел да биде поголем. Импровизираниот модул на консензуалност²² не е перманентно решение за справување со диверзитетот на интереси и цели диктирани директно од етницитетите и нивните племенски старешини. Носител на интегративните процеси како одговор на сето тоа би требало да биде самата држава, бидејќи „државата ја воведува нацијата во просторот (...) Таа ја конституира нацијата во целосна смисла (...) Државата, односно колективните вредности и заедничките институции играат улога на моторна сила, а тоа може да биде еден или повеќе етницитети. Институциите на државата ја воведуваат нацијата во историскиот континуитет. (...) Културната разновидност не го спречува создавањето на една нација“²³.

Државата, сепак, нема никакво право да влијае на она што е приватност на нејзините граѓани, дури ни кога се работи за врвен приоритет, како што е „брендирањето“ на нацијата. Затоа пак, државата треба да ја адаптира јавната сфера според приватните практики на граѓаните. Самиот процес на пренасочување од етничко-генеалогското кон граѓанско-територијалното гледиште за нацијата е долгорочен политички проект; тој нужно треба да биде ослободено од стигмата на фалсификување или измамување која со себе ја носат *политичките изуми* и

²² Намерно е избегнат терминот „консоцијална демократија“

²³ Доминик Шнапер *Заедница на граѓани*, (Слово, Скопје 2003) стр. 113-139

историскиот инженеринг. Во тие процеси треба да биде впрегната и академската снага на општеството, која за цел треба да си го постави изнаоѓањето на поволен ветар за пловење по курсот на граѓанскиот концепт на нацијата. Индоктринирањето на таа граѓанска свест, преку образованието; ре-интерпретирањето (но не и реконструкција) на одредени историски приказни како што е онаа на Скендербег, дури и онаа на Александар Велики; промовирањето на „еднаквоста во рамките на различноста“ преку повеќејазични медиуми, особено електронски; заедништвото во цивилното општество; соработката во културата и спортот каде веќе постојат позитивни искуства (на пр. легендарниот гол директно од корнер на Артим Шаќири); и сето тоа пропратено со водечкиот економски интерес во капитализмот кој не распознава ниту имиња ниту вероисповест, звучи како легитимна стратегија на долгорочниот политички проект на градење и унапредување на македонскиот граѓански национален идентитет. Оваа идеја наоѓа и своја поткрепа во фиксацијата на евроинтеграциите својствена за актуелната македонската политика; македонскиот граѓанин многу скоро ќе треба да се соочи со еден за него нов концепт - паневропскиот наднационален идентитет²⁴, кој во својата основа го има токму респектот кон културниот диверзитет, граѓанската свест, толеранцијата во пост-модернистичка смисла и отвореноста на заедниците како фундамент на нивното егзистирање.

---

²⁴ Види Antoni D. Smit *Nacionalni identitet* (Beograd, 1998) стр. 265-269

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Доминик Шнапер *Заедница на граѓани*, (Слово, Скопје 2003)
2. Ерик Хобсбаум *Нациите и национализмот по 1780* (Култура, Скопје, 1993)
3. Ернст Гелнер *Нациите и национализмот* (Култура, Скопје, 2001)
4. Бенедикт Андерсон *Замислени заедници* (Култура, Скопје, 1998)
5. Antoni D. Smit *Nacionalni identitet* (Beograd, 1998)
6. Вил Кимлика *Мултикултурно граѓанство* (ИДСЦО, Скопје, 2004)

ABSTRACT: THEORY OF THE CIVIL IDENTITY

There have been various misinterpretations which distorted the whole perception of the national identity as a concept in Macedonia. We all witnessed a terrible experience and want to make sure it won't happen again. Therefore, Macedonia needs to exceed the ethno genealogical concept of the nation and orientate towards the civic point of view. But, the erroneous argumentation and the misuse of some crucial terminology [such as the nation; ethnicity; citizenship] in a multicultural society like the Macedonian, can lead to further inconveniences and confrontations, obstructing the integration process. This essay approaches to the problem of [re]defining the national identity and its interlace with the ethnic identity in order to project the idea of the nation as a mosaic constituted by the citizens, not by the ethnicities. The author also proposes the Macedonian civilian identity as a proper answer to the increasing ethnonationalism.

The author analyses the “rhetoric of the ethnicity”, revealing the fallacy [or maybe even a hoax] of equalizing the terms peoples – minority - ethnic groups - nationality [which is present even in the Constitution] by comparing several different theories of the nation and the national / ethnic identity and finally, proposes a possible pragmatic adjustment that could be a part of the long term nation-building project in Macedonia.

